СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLI. Ч. 293. Джерзи Сіти, Н. Дж., понеділок, 18 грудня, 1933. VOL. XLI. No. 293. Jersey City, N. J., Monday, December 18, 1933. THREE CENTS.

ПІДПРИЄМСТВО КИДАЄ ВИЗОВ УРЯДОВИ

ПІТСБУРҐ (Па.). — Сталеве підприємство Віртон Стіл Компані не послухало остороги федеральної Краєвої Робітничої Ради перестати кермувати виборами робітничих представників, але зарядило, що вибори представників робітників мають відбутися так, як зарядило було підприємство.

Супроти цього Раді не лишилося нічого іншого, як піти в суд та добиватися судового признання права видавати підприємствам обовязуючі приказі про вибір робітничих представників.

У своїй заяві, виданій у відповідь на заяву генерала Джансона, президент сталевого підприємства закидує неправду ґенералови Джансонови. Він каже, що це неправда, що Джансон не міг дістати получення з дирекцією сталевого підприємства, бо рекорди підприємства показують, що Джансон говорив з дирекцією 12 мінут.

У розмові з ґазетярами Джансон іще раз підкреслив, що сталеве підприємство контролює вибори робітничих представників, що є противне законови й політиці робітничої ради. Рада вже поробила заходи, щоби запізвати вперте підприємство до суду.

РОБІТНИЧА РАДА ПОКАЗУЄ СВОЮ РОБОТУ.

НЮ ЙОРК. — Окружна робітнича рада каже що від 24 жовтня дотепер вона полагодила 171 суперечок між підприємствами й робітниками. Вона закінчила 143 страйки, в котрі були замішані 21,087 робітників.

Перед радою тягнеться тепер процес за права робітників омнибусів на 5 Евені та протест послугачів проти ресторантного кодексу.

НАРЕШТІ ҐАЗЕТНІ РОБІТНИКИ ХОЧУТЬ ПОКІНЧИТИ ЗІ СКЕБІВСТВОМ.

ВАШИНҐТОН. — Тут повстала організація ґазетних робітників, як редакторів так і репортерів, що має на цілі поправити умовини праці її ділянки умових робітників. Організація називається „Американський Ґазетярський Цех" („Амерікен Нюзпейпер Ґілд"). Вона обіймає всю Америку.

На зборах зявилися представники з яких трицятьох ґазет. Предсідником організації вибрано Гейвуда Бруна, відомого фейлетоніста з „Ню Йорк Ворлд-Телеграм". Іншими урядниками стали інші широко в Америці відомі ґазетні робітники. Перший уряд вибрано на 6 місяців.

Організація поставила собі за ціль поправити долю ґазетних робітників та дати їм можливість виступати корпоративно при ставленню ґазетам умов щодо праці. Досі ґазетярі наймались одиночно, часто один збиваючи умови другому, скебуючи один проти одного. З цього виходила шкода не тільки для ґазетярів, але й для ґазетярського діла.

Новий уряд узявся передовсім за зібрання даних про довготу годин праці, вимаганої від робітників пера. Гейвуд Брун говорив, що ґазетні робітники повинні теж мати 5-денний тиждень та що вони будуть також домаґатись від уряду заведення кодексу. Кодекс має установити число годин праці на тиждень.

РАДЯТЬ УРЯДОВИ КУПИТИ БУТЛЕҐЕРСЬКУ ГОРІВКУ.

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт розважає зовсім поважно пораду, щоб уряд купив певну скількість бутлеґерської горівки, щоби в цей спосіб обнижити ціну горівки.

Уряд мусів би тоді обіцяти не карати бутлеґерів, які будуть продавати горівку ліценціонованим торговцям.

НОВИЙ ПОДАТКОВИЙ ПРОЄКТ.

ВАШИНҐТОН. — Департамент скарбу заповідає, що він буде домагатися від конґресу ґрунтовної ревізії податкового закона. Уряд стоїть на становищі, що теперішні приходи до 25,000 долярів річно оподаткувані зависоко.

ЯК СКОРО ЛЕТИТЬ СВІТЛО.

ПАСАДЕНА (Каліфорнія). — Відомий фізик Майкелсон подає до відома, що він покінчив свої розсліди над скорістю світла. Його розсліди довели його до радикальної ревізії дотеперішних поглядів на цю справу.

Як відомо, досі вважалося за доказану наукову правду, що світляні проміні все йдуть з однаковою скорістю. Майкелсон доказує тепер, що скорість світла зміняється. Хитання в його скорости виносить аж 12 миль на секунду.

Відкриття Майкелсона буде мати велике значіння для фізики. Між іншим теорії Айнштайна, відомого жидівського вченого, спираються на думці, що світло все посувається з однаковою скорістю, котра то думка тепер має бути опрокинена.

ВИГНАЛИ КОМУНІСТИЧНУ РІВНІСТЬ.

Колись із насолодою оповідали Москалі-комуністи, як то Ленін у початках революції ставав з „катьолком" у хвості, стоячи перед полевою кухнею з „супом". Бо... як рівність — то рівність! Сьогодні за ту рівність викинуть з партії.

„Не узброєні політично партійці — так пише „Комуніст" — часто не помічали ворога, що пролізав до нового цеху. Син куркуля Меркуров працював на електрозаводі. Куркуль Піскурьов просунувся в підручні сталевари. Проліз до партії, прийшов у цех і петлюрівець Рогозін.

„У куркулів був і свій аґітпроп — Хоменко, що намагався підіграти на диференційовому харчуванні й з піною біля рота доводив, нібито виділення ударників, провідних професій є „розкладання робітничого класу", що всіх треба годувати однаково",

Як ти „син куркуля" — то здихай, але на фабриці не вільно працювати. Очевидно, що Хоменка, як „ворога викрили і вигнали з заводу". Тепер відхочеться йому „рівности!".

ЯК СТАРИЙ ЗАКОХАЄТЬСЯ У МОЛОДІЙ ДІВЧИНІ...

Дня 29. липня ц. р. вбив хтось у мешканню Й. Ельстера у Львові 22-літню служницю, Осипу Вахняківну. Вбивство доконано великою сокирою, яку знайдено коло покійної. Того самого дня нічю зголосився на поліції 60-літній Іван Крук і заявив, що це він убив Вахняківну. Крук станув у Львові перед судом присяглих, обвинувачений в убивстві. На розправі боронився, що вбив Вахняківну з заздрости, що вона, хоч і погодилася вийти за нього замуж, не додержала приречення та зраджувала його з молодшими. Суд приняв, що Крук убив Вахняківну у великому схвилюванню, що повстало наслідком заздрости, і у висліді розправи засудив Крука на 7 літ тюрми.

ЗНИЩЕНО СТРІЛЕЦЬКИЙ ХРЕСТ.

В Теребовлі на кладовищі є могила 13 стрільців з 1918 р. На могилі високий 3-метровий хрест, на якім була таблиця (в горішній частині хреста) з написом. В ночі з дня 29.10. на 30. 10 ц. р. якісь злочинці підрізали хрест і знищили таблицю, а також зірвали цвіти, засаджені на могилі.

БОЙКОТ НЕ Є ЗЛОЧИНОМ.

В окружному суді в Лодзі відбулася розправа проти Ст. Моравського, Ст. Струмили, Е. Бріяньського, І. Крушиньського, обвинувачених в наклинуванні до бойкоту жидівських книгарень, чим допустилися нібито злочину нарушення публичного спокою. Всі обвинувачені признали, що перед жидівськими книгарнями вони вели дійсно бойкотову акцію, одначе це не викликало ніякого вуличного збіговиська. По розгляненню розправи і переслуханню свідків суд увільнив обвинувачених від вини й кари.

КАРАЮТЬ ЗА ТЮТЮН.

В пружанському повіті на Поліссі поліція й агенти скарбової контролі викрили в 78 осіб тайну управу тютюну, посіяного для власного вжитку; за це всіх потягнено до відповідальности, а тютюн знищено.

NRA MEMBER U.S. WE DO OUR PART

БУДІВЛЯ НА ПІВ КІЛОМЕТРА.

Французька археольогічна виправа скінчила недавно свої розкопи в Малій Азії на місці колишньої Антіохії, що як столиця римської провінції в Сирії була по Римі й Александрії третім найбільшим містом у римській світовій державі. Між іншим знайшли там звалища величезного цирку, що був 502 метри довгий і 54 м. широкий. Біля нього відкопали останки великої лазні, школу глядіяторів та одну віллю з прекрасною мозаїковою підлогою. Все те свідчить про великий вплив римської культури аж на далеку Малу Азію.

ПРОДАЛИ ЛЕГКОВІРНОМУ МУЖИКОВИ МІСЬКИЙ АВТОБУС.

До Варшави приїхав з одного села коло Варшави якийсь Й. Рогальський. На автобусовому майдані приступили до нього якісь елеґантно одіті панки і запропонували йому купити міський автобус, кажучи, що це їхня власність. Рогальському подобався автобус, що був у тому часі вщерть наповнений пасажирами, і подумав, що такий „інтерес" принесе йому незлий прихід. Рогальський заплатив цим „власникам" готівкою 1,000 злотих і одержав за це якийсь старий залізничий фрахт, переписаний на його назвище, що мало бути „свідоцтвом продажі". Підчас продажі Рогальський умовився, що йому мають приславти автобус до дому. Щойно по деякому часі мужик переконався, що впав жертвою спритного обману і про купно повідомив поліцію.

ЗА МЕЖУ.

В селі Вишневі, піддубецької волости, луцького повіту, між Федором Козаком і Грицьком Давидюком від довшого часу вели суперечку за межу. Врешті цими днями підчас вимірювання межі вони побились. На поміч Давидюкови прийшов син і розторощили Козакови череп. Давидюків арештовано, Козак бореться зі смертю в шпиталі.

ҐІТЛЕРІВЦІ В РУМУНІЇ.

ПАТ подає, що бувший шеф виділу пропаґанди німецьких націонал-соціялістів у Берліні, Шнайдер, іменував провідника ґітлерівців у Румунії, Фабриціса, командантом на Румунію. Румунська преса протестує гостро проти цього факту, який, мовляв, є різким прикладом, що Німці мішаються до внутрішних справ Румунії.

ВПАВ ЗІ СТРІХИ И УБИВСЯ.

В містечку Мотоль на Поліссі Омелян Демчило підчас здирання соломи зі стріхи на стодолі наслідком зломання крокви впав на землю й убився.

АРЕШТУВАННЯ ГРУБОЇ УРЯДОВОЇ „РИБИ" В ДУБНІ.

Повітовий самоврядовий інспектор Дзенаєвич у Дубні, відомий на тому терені як велике „начальство" і „дзялач", від довшого часу жив на широку „ногу", витрачуючи багато на ґуляння. На це звернула увагу влада й по переведенню докладного слідства і довшої обсервації виявилось таке: Інсп. Дзенаєвич, з метою заробити на своє марнотравне життя, увійшов в порозуміння з друкарнею Гассера в Дубні, з якою заключив умову того роду, що видав наказ ґмінним урядам замовляти всі друки лише в тій друкарні, а за те Дзенаєвич одержав постійну добру платню від друкарні та провізію. „Спілка" чудово „просперувала". Але все має свій кінець, так і з п. Дзенаєвичем. 19. жовтня, коли він виходив з друкарні з одержаною „лапувкою", в дверях йому загородили дорогу преставники слідчої поліції, які його з наказу прокуратури арештували й відпровадили до вязниці. Ця справа викликала в Дубні й повіті велику сензацію, а особливо серед ґмінних (волосних) службовців і війтів, для яких п. „інспектор від лапувек" був ще так недавно „грозою".

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА ІМ. О. СТОРОЖЕНКА В БЕРЕСТІ.

Як багатьом відомо, на цілому Поліссі є лиш одна приватна українська школа, ім. Ол. Стороженка в Берестї, яка розпочала 10-тий рік свого існування. Її удержує берестейська „Просвіта", яка не має стільки засобів, скільки на це для належного ведення вимагається, тому необхідною є жертвенність і солідарна підтримка всього свідомого українського громадянства Полісся.

Не зважаючи на густу сітку „повшехних" шкіл у місті й околицях, школа має певний комплект дітей; щоправда, могло би бути більше, але нема ще належної свідомости серед наших людей (міщанства й селян з околичних сіл). Бо колиб це було, то фінансовий стан школи був би значно кращий.

Довголітнього й заслуженого управителя школи, п. П. Артемюка, шкільна влада в минулім році не затвердила і від того часу школу веде п. Л. Горбачева, бувша вчителька української гімназії в Рівному.

ЩЕ ОДНА РОЗКЛАДОВА ШОПКА.

З метою поширення своїх дезорганізаційних плянів на українське село, „певняки" мають намір в найближчому часі закладати по селах Волині кружки „Сільського Господаря" ВУО. Вони вже підшились під одну українську організацію, намагаючися в той спосіб обдурити селянство й затягнути під свою команду. Напр. замісць закритих Просвіт (до чого вони чимало причинилися) ті „патріоти" закладають т. зв. просвітянські хати ВУО; замісць правдивого „Сільського Господаря" — свого „Сільського Господаря" ВУО.

УМОВО ХВОРА ВТОНУЛА В БОЧЦІ.

В Кобрині (Полісся) умово хвора Сара Роґузніцька, набираючи воду в сінях з бочки, спіткнулась і впала в бочку. Тому, що цей випадок завважили значно пізніше, нещасна втонула.

„РІДНА ШКОЛА" ЗНАЙШЛАСЯ В НАГЛІЙ ПОТРЕБІ

ЛЬВІВ. — На анкеті в справі ратування „Рідної Школи" взяли участь представники всіх політичних організацій і преси. По звітах і дискусії стверджено, що „Рідна Школа" знайшлася справді в наглій потребі, та що треба їй прийти з поміччю, і то негайно. Бо без „Рідної Школи" у теперішній час нація жити не може.

УКРАЇНСЬКА ЗВУКОВА ФІЛЬМА ЗАКАРПАТТЯ.

ПРАГА (Чехословаччина).—У празькому фільмовому ателіє виготовляють тепер першу звукову українську фільму з життя закарпатських Українців. Фільму почали виготовляти ще літом у селі Колочаві, на Закарпаттю, при участи місцевих селян. Головну ролю грає колочавська красуня, селянська дівчина Анна Шкелебей. Сценарій виготовив відомий чеський письменник і прихильник Українців, Іван Ольбрахт. Режисерує д-р Ванчура. Ця фільма вже тепер викликала велике зацікавлення серед Українців, а чеські ґазети повні новинок про неї. Найбільше цікавляться тим, що у фільмі виступає сільська дівчина, а не якась відома фільмова зірка. Навіть французька фільмова зірка приїхала подивитися на свою конкурентку. Фахові фільмові режисери приглядаються з найбільшою цікавістю природним грачам із Закарпаття, котрі досі ще не виступали на ніякій сцені.

Фільма затитулована „Марійка зрадниця". Ролю Марійки грає згадана Анця Шкелебей. Критики кажуть, що вона грає красно й природно, й усім дуже подобається. Теж добре грає селянин з Колочави-Лаз, Мішка Дербак. На жаль, мова буде мати багато чеських слів, бо режісер каже по чеськи, що грач має говорити, а той не встигне собі нараз перекласти і до української мови вложить чеське слово.

ПОВІСТЬ ІЗ ЖИТТЯ ЗАКАРПАТТЯ.

ПРАГА. — Чеський письменник Іван Ольбрахт дістав державну нагороду за повість „Микола Шугай", якої тема взята з життя наших братів на Закарпаттю. Повість та має вийти в Галичині по українськи.

НОРВЕСЬКИЙ ПРЕМІЄР ДО УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ.

ПОДЄБРАДИ (Чехословаччина). — Діти української захоронки в Подебрадах написали збірний лист до норвеського премієра міністрів і міністра закордонних справ, Мовінкеля. Писали його власноручно, по українськи, як уміли, і дякували в ньому міністрови за те, що він перед цілим світом станув в обороні голодуючих на Великій Україні. Маленькі українські громадяни просили великого громадянина Норвеґії, щоби й набудуче не зубував про Україну. Премієр Мовінкель відповів дітям ось таким письмом: „Міністерство закордонних справ. Міністер. — Осльо, 16 листопада 1933. Любі Діти! Ваш милий, маленький лист, що Ви мені прислали, дуже мене зворушив. Я вам за нього дуже дякую і Ви можете бути певні, що я завжди думаю про український нарід з найбільшою симпатією. Ваш приятель П. Мовінкель. До дітей української захоронки в Подебрадах".

ВТІКАЮТЬ ПЕРЕД ГОЛОДОМ.

ГАЛЬСІНҐФОРС (Фінляндія). — До Фінляндії прибуває чимраз більше число збігців зі Совітів. Утікачі розповідають, що по містах уже тепер дуже важко жити, бо не можна дістати харчевих продуктів. Заноситься на небувалий у Совітах голод.

СОВІТИ ТОРГУЮТЬ СМЕРДЯЧОЮ РИБОЮ.

СТОЛБЦИ (Польща). — Тут, на польсько-совітській граничній станції, прийшлося завернути трома наворотами транспорти риби, висланої з Совітів до Польщі, бо риба була зіпсута й смерділа.

АНҐЛІЯ БЕРЕТЬСЯ ПОБИВАТИ ДОЛЯР.

ЛОНДОН.—Британський уряд боїться заваленя свого ринку американськими товарами, коли доляр ще далі падатиме на вартости. Рішено в такім випадку піднести мито і тим способом не допускати дешевих товарів з Америки.

ПОЛЬЩА ДІСТАНЕ НОВУ КОНСТИТУЦІЮ.

ВАРШАВА (Польща).—Як перейде нова польська конституція, яку виготовляли кілька літ, то президент Польщі матиме таку силу як давні монархи. Він буде іменувати премієра, президента найвищого суду і команданта армії. Він матиме право теж іменувати свого наступника. Другого кандидата могтиме поставити „сойм електорів" і над ними буде населення голосувати, якщо той сойм взагалі відважиться поставити іншого кандидата від того, котрого заіменує президент. Сенат є так сконструований, що урядова партія матиме завжди більшість.

ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА В ПОЛЬЩІ.

ВАРШАВА. — З Познаня доносять, що там згинули підчас залізничої катастрофи 10 дітей, а раненних було понад 100 осіб.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$7.00	На рік	$7.00
Six months	$3.75	На пів року	$3.75
Three months	$2.00	На три місяці	$2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На три місяці	$2.75
Six months	$5.00	На пів року	$5.00
Three months	$2.75	На рік	$10.00

За оголошення редакція не відповідає.
Тел. „Свобода": Mongomery 5-0498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 5-1838.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬСЬКА ЗАПЛАТА

Коли ми тепер заняті головно протисовітською акцією, то з цього не виходить, що ми не добачуємо ясно того, що діється на інших займанщинах, а головно на українських землях під Польщею. Якраз тепер, у звязку з подіями на Великій Україні й тою страшною трагедією, яку там переживає наш нарід, можна українському народови виробити собі живий погляд на те, як відносяться до України її відвічні вороги: Москва й Польща. Тепер не треба вже покликуватись на історію, на давні часи, а вистарчить тільки слідити за сучасністю, щоби зрозуміти, як ті вороги спільно змагають до знищення і поневолення українського народу.

Хто з нас не знає, на яке це страшне ризико пустився покійний Петлюра, коли думав при помочі Варшави і Пілсудського відбити від большевиків Україну? Скільки то болю завдано Українцям під Польщею, коли підписано тайну умову про незаінтересування уряду У. Н. Р. Галичиною? І скільки то української крови пролялося, коли по наказу Головного Отамана українські вояки боронили Варшави і своєю смертею й ранами окупили „Цуд над Віслон"?

Не так це давно, як Пілсудський разом з Петлюрою йшли на Київ. І були такі, котрі вірили, що Пілсудський хоче добути Київ не для себе, не для Польщі, а для Петлюри й України.

Петлюри вже нема в живих. Але є його наслідник. Є Андрій Лівицький, голова центру УНР, того самого, на якого чолі стояв Петлюра. Отой наступник теж продовжує політику прихильного відношення до Польщі, а свою політичну акцію звертає, як бувало, головно проти Москви і згідно з тою давньою політичною лінією забирає слово в справі голоду на Україні. Даючи щодо цього інтервю співробітниці французької ґазети „Матен", він не подає нічого незвичайного, а тільки стверджує на підставі одержаних прямо з України відомостей, що там на Україні нарід знаходиться у стані страшної неволі. Каже, що совітський уряд є на Україні паном життя і смерти кождого громадянина: може його увязнити, виголоджувати, досхочу тортурувати і силою затримувати на совітській території.

І це інтервю, передруковане потім в українській пресі в Галичині, зістало сконфісковане польською владою. Це нова наука для тих, що хочуть добачити в Польщі захід і культуру чи людяність. Бо про якісь симпатії до України смішно булоб і згадувати.

О. Сновида.

ПОЛІТИКА РЕАЛЬНА Й ПОЛІТИКА СЕНТИМЕНТАЛЬНА

Спокійне побереже „спокійного" океану — нагло перестало бути спокійним. На всіх його кутках кипить оживлена діяльність — дипльоматична й воєнна. Ворошилов виголошує ґрізні промови, совітські летунські ескадри стягаються до Владивостоку, Юренев, що веде в Токіо переговори про уступлення Японцям Східньо-Китайської залізниці — управляє з азіятською терпеливістю саботаж.

З другої сторони Літвінов відвідує Рузвелта, а американського посла в Китаю, Мек Мери — нагло призначують послом в Естонії, Латвії й Литві — по сусідству з СССР. Америка фактично вицофується з конференції розоброєння... Японія отримує новий уряд, в якім усе залежить від ґенералів, і тільки від них, і веде ризиковну та глибоко передуману гру, в якій — це невідомо — чи хоче знищити Китай, чи зробити його своїм союзником у боротьбі з Росією і з іншими „білими"... А Англія, „стара Англія", яка, здавалося, впала в пацифістичну сплячку — вдарила на аларм і жадає підвищення своїх повітряних сил — до висоти пять тисяч літаків, укріплює Австралію, розбудовує морську базу в Сінгапорі, а її консервативна преса не криється зі своїми явними симпатіями до Японії. Щоби довершити перегляд нових „активностей" держав, положених над Пацифіком, або заінтересованих ним, згадаю ще комічний проєкт Совітів загатити сахалінську протоку, щоби холодна струя води з Охотського моря, яка йде тепер униз берегами російської Приморської области — зачала обмивати східнє побереже Японії, обертаючи її ніжний клімат у клімат північної Канади...

Не улягає квестії, що рівновага сил над Пацифіком — захитана передусім через наглий упадок сили Росії, якої місце прагне заняти Японія, проти якої знову виступає Америка — з Англією, що стоїть наразі в позі спостерігача. Ця захитана рівновага — тут як і всюди — завше — може скорше чи пізніше привести до збройного конфлікту. Як маємо ставитися до нього ми?

А ця справа подвійно важна. Бо таке захитання рівноваги сил наступило і на західній границі Росії — з огляду на перемогу Гітлєра. У нас не брак голосів, які апелюють — старим призвичаєнням — на Далекім Сході: до солідарности білої раси, на Заході — солідарности славянства. Отже тому мусять Українці заявитися проти Гітлєра з одної сторони (бо всі Славяни проти нього), з другої — проти Японії, що виступає проти білої раси.

Це є політика сентиментальна і — глупа. Політикаж мусить бути передусім — реальна, яка відповідає інтересам даного народу. Отже насамперед Гітлєр... Славяни. Певно, ми Славяни. Але — чи не зауважили ви, що внаслідок великої війни (і тим, що її безпосередньо попередили) — всі ті Славяни, які були під гнетом Мадярів, Німців і Австрійців визволились і стали незалежними народами. І лише ті (білоруснни, Українці), які були під славянськими державами або народами — так і лишилися невизволеними... З чотирох держав, які тепер володіють нашими територіями — є три славянські. Отже чи не є це абсурд, давати себе впрягати до воза так званої славянської політики, нам? Не годимося на все, що думає і робить Німеччина, але те, що вона знищила комуністичну заразу в себе й нанесла їй болючий удар у цілім світі — це величезний плюс для нас...

Крім того, щоб там не говорили про дальші пляни Гітлєра щодо Росії, наразі відносини з нею Німеччини загострюються і конфлікти виринають один за одним...

Який отже сенс виступати нам проти гітлерівської Німеччини?

Подібно на Далекім Сході. Абстрагуючи від відношення Америки до Японії (про яке я писав вже в однім з попередніх дописів) — що має до діла біла чи не біла раса? Чи тому маємо бути ворогами до Азійців Японців, щоби боронити напів Фінів з походження і напів Монголів з культури — Москалів? Чи маємо заявитися проти жовтої раси країни самураїв, щоби боронити Літвінових (Валахів), Троцьких (Бронштайнів), Радеків і інших, які — в імени російського пролетаріяту — захопили владу над Росією й Україною? Чи не був би це найбільший у світі абсурд?

Славянство, біла раса — в даним випадку це нісенітниця. Гітлєрівська Німеччина й Японія працюють над ослабленням, а може й заламанням Росії, і яко такі повинні вони числити на нашу повну симпатію... Бо без розгромлення російської імперії — нема вільної України.

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ КОНҐРЕС

Головний Виділ „Союза Українок" у Львові задумує літом 1934 року скликати Український Жіночий Конґрес. Цеж у тому році минає якраз 50 літ від того часу, коли то за почином Наталії Кобринської, письменниці і піонірки жіночого руху серед Українок, повстала перша жіноча організація „Товариство Руских Женщин" у Станиславові.

Безперечно був то великий почин. І хоч тодішнє наше громадянство не було до нього як слід підготоване й сперше не доцінювало великої ваги тої справи, то одначе зерно, кинене рукою тієї передової Українки, принялось і помалу чимраз краще розростався. За Станиславовом озвалися Львів, Коломия, Стрий і інші міста, а то й села, так, що нині сітка жіночих обганізацій не тільки розтягається широко й далеко по всій нашій землі, але й сягає ген далеко поза галицькі межі, навіть поза море! Де тільки живе український нарід, всюди щонайсвідоміше, найінтеліґентніше і найпоступовіше жіноцтво вяжеться в „Союзи Українок" до спільної праці для добра свого народу.

Не місце тут розписуватися широко про те, який великий вклад у загально просвітньо-організаційну та освідомлюючо національну працю дає ця жіноча організація. Досить сказати, що своєю поважною і хосенною роботою стає вона нині нарівні з тов. „Просвіта", чи „Рідна Школа". Нарівні з тамтими поважними організаціями знана й популярна і сама назва товариства. „Союз Українок" — це не пустий звук. Він зрозумілий не то що для кожної громадянки, чи громадянина в місті, але однаково зрозумілий і по наших селах.

Тож не диво, що зорганізоване жіноцтво хоче гідно відсвяткувати 50-ліття оснування свого першого товариства, що хоче переглянути пройдений шлях своєї культурної роботи й намітити дальшу найкращу дорогу; що хоче на тому всеукраїнському Жіночому Конгресі порушити все, що найбільш важне й цікаве для українського жіноцтва, й хоче вселюдно хоч здебільша показати дотеперішні його досягнення.

Справу скликання Жіночого Конґресу піднесено й порішено на загальному зїзді „Союза Українок", що відбувся в травні цього року у Львові.

По думці цього рішення Головний Виділ „Союза Українок" скликав анкету, на яку запрошено крім членок „Союза Українок" також представниці інших жіночих організацій, як і взагалі визначніших громадянок. На анкеті вибрано Діловий Комітет і назначено 8 комісій, що мають завдання належно підготовити конґрес.

Місцем конґресу призначено місто Станиславів, як те, де 50 років тому повстало перше жіноче товариство.

Головою Ділового Комітету вибрано п. Евгенію Макарушкову, заступницею голови п. М. Білякову, секретарками п. п. О. Шепарович та Л. Круківну.

Провід у комісіях обняли: в програмовій — п. О. Залізняк; фінансовій — п. І. Бонковська; преси й пропаганди — сен. О. Кисілевська; видавничій — п. М. Струтинська; мистецькій — п. І. Макух-Павликовська; технічно-господарській — п. С. Олесницька (Станиславів). Крім тих буде ще комісія резолюційна.

Кожна з тих комісій дібрала собі ще відповідний склад членів, так, що участь у праці візьмуть найвизначніші нашi діячки з кожної ділянки. Праця комітету вже розпочалась і є в найбільшому розгарі.

В міру того, як поступатиме підготовча робота, будемо в пресі подавати вістки.

На цей раз скажемо, що найкращим доказом заінтересування жіночим конгресом — це вже зацікавлення ним сеніорок нашого передового жіноцтва: п. Софії Русової на сторінках „Жіночої Долі" та обіцянка п. О. Кобилянської й Уляни Кравченко взяти участь у конгресі. Зокрема наспіла вже радісна вістка зза моря: члени „Союза Українок Америки" організують більшу прогульку на наш конгрес до Рідного Краю. Час конгресу намічено від 23 до 27 червня 1934 року.

Так українське жіноцтво ладиться до свого великого свята!

Олена Кисілевська.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ.

Військовий відділ Музею поповнився в останній час друкарською машиною системи „Бостон", яка належала 6. стрілецькій дивізії і яку старшини тої дивізії в своїм часі подарували Українській Господарській Академії в ЧСР, а Академія тепер передала її Музеєви, як памятку українського війська. Крім того, від Академії поступив до Музею портрет бувшого старшини Української Армії, інж. С. Косара, що помер у Польщі, роботи ген. Омеляновича-Павленка.

ОЛЕКСАНДЕР АРХИПЕНКО.

Хто він?

Я зайшов під ч. 316 величавого будинку на західнім боці 57 улиці в Ню Йорку і при вході вичитав на плиті: Alexandre Archipenko. Ecole d'Art: Sculpture, Painting, Drawing, Ceramic, Mosaic.

Саме туди я прямував. Захотів відвідати артиста Олександра Архипенка. Думаю собі: коли про Архипенка пишуть по американських журналах, то не можливо не згадати про нього і в „Свободі". Критичної оцінки його діяльности я не передам, про це згори знаю. Але всежтаки згадаю про нього в такий спосіб, як згадують його тисячі інших людей, що не є фаховими критиками, але цікавляться ним і є поклонниками його таланту.

Бувало колись не було так дуже безпечно газетяреви заходити до Архипенка, а вже дуже ризиковно було написати про нього з похвалами. Французький поет Аполінер, коли як редактор "Intransigeant" відважився в 1914 р. згадати про виставлений на виставі в "Salon des Indépendants" твір Архипенка заплатив свій поприв тим, що його усунули за те з редакторського крісла.

Бувало й таке, що власні учиники Архипенка розбивали моделі, а загал знав про його твори хіба з карикатур, якими по французьких журналах осмішувано його творчість.

А патріярх Венеції то таки публично проклав виставу його творів.

Пишучи тепер про Архипенка, треба пригадати, що в 1908 р. прибув з України до Парижа молодий 21-літній студент, без усяких матеріяльних засобів, а тільки з бажанням віддатися штуці. Він то захопився цілою душею, як всі інші мому подібні, славним скульптором Роденом, про якого пишеться в "The New International Encyclopaedia" як про „французького скульптора, одного з найбільших за всі часи". Архипенко захопився „радикальним натуралізмом" того, про якого памятник для 6 "Bourgeois de Calais" читаємо в згаданій екциклопедії ось що:

„В своїм інтензивнім натуралізмі і у драматичній енергії отсей твір є вершком ґенія Родена, коли не цілої модерної скульптури".

Згадуємо про те, щоби ствердити, що Архипенко в дуже скорому часі освободився зпід вплину ґеніяльного Родена і став собою, ввівши в штуку щось зовсім нове, а саме психо-естетичний підхід, який виражається символом, а не самою більше-менше натуралістичною формою. А який великий переворот це був, пізнати найкраще по тім, що є стверджене в цитованій вище енциклопедії з 1925 р., де зазначено, що тепер „Модернізм має багато представників, але головним представником є Архипенко".

Додаємо, що писати тепер про Архипенка, значить писати про людину, яка не задоволилася в штуці самою красою, а є забажала віддати в ній дух модерного часу, силу і скорість віку машини, електрики і радія.

Згадувати тепер за Архипенка, значить писати про артиста, котрого твори знаходяться в 28 світових музеях, які були виставлені досі на 55 виставах, влаштованих у ріжних світових центрах і на ріжних півкулях, а признаного (почавши від вистави в Ґаґен Музею у Вестфалії, 1910, а скінчивши на виставі в Ґалєрії Финлі в Шікаґо, 1933) виключно для вистави його творів.

Додатково можна ще занотувати і те, що в музеях і в приватних людей знаходиться досі коло 500 творів Архипенка. Найбільше їх у швайцарського фінансиста Ґеорґа Фальк (40 творів) і у Ван Сторнберґа, фільмового директора з Голівуд (18 творів). В українських руках буде бюст композитора Менгельберґа, призначений для музею у Львові, й „Méditation," призначений для Національного Музею у Львові. Крім того мають твори Архипенка такі Українці: панна Марія Любас ("Miss Ukraine"), п. Королишин і автор отсих рядків.

З бюстів вироблених в Америці, годиться піднести погруддя бувшого секретаря стейту, Чарлза Гюза, й сенатора Мек Кормика, принятих критикою таксамо дуже прихильно як бюсти Фртвенґлєра, Менгельберґа й інших.

Ясна зоря між нами.

Дня 12 квітня 1922 р. появилась у „Свободі" стаття безлінського кореспондента, Радянина, затитулована: „Олександер Архипенко — ясна зоря на небі світового мистецтва".

Від того часу минуло 11 років. За той час зайшла велика зміна, коли брати під увагу те, що тоді всюди писали про Архипенка як Росіянина, що особливо турбувало кореспондента „Свободи". З кождим роком, з кождим новим трiумфом Архипенка, з кождою новою виставою його творів і з кождою новою критичною рецензією зачало чимраз частіше й виразніше виринати, що Архипенко син України та що навіть і його творчість, яка на перший погляд не має нічого спільного з якоюсь нацією, є витвором духа, вихованого на політі безмежних степів української землі. А вкінці дійшло до того, що по виставах у Берліні, Парижі, Ню Йорку й інших світових центрах мідждалися тої хвилі, що твори отого великого й ґеніяльного сина України опинилися на українській виставі, в Українськім Павільоні, підчас Світової Вистави Поступу в Шікаґо.

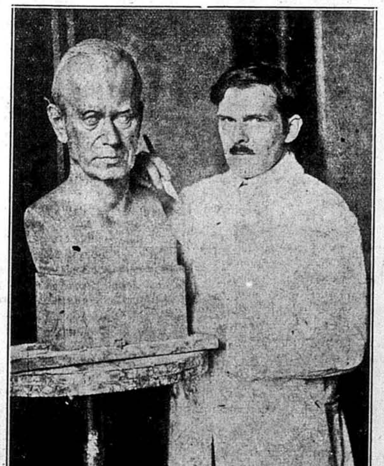
Були вони виставлені там, де ми виставляли художній продукт українських народних мас; народнє мистецтво. Продукт духа українських мас і індивідуальний продукт українського ґенія модерного мистецтва манiфестували на тій Світовій Виставі Поступу високі культурні цінности українського народу. А сам же Український Павільон, як одинокий павільон недержавної нації, опираючись на виставлені зразки творчости українського ґенія, немов кидав визов, і то гордий та оправданий визов, тим усім, котрі ще досі не доцінюють значіння України й того всього, що український нарід вложив і далі вкладає у світову культуру.

А до тих, що гордилися тим культурним визовом, належав і наш Архипенко. Цілими днями пересиджував в Українськім Павільоні й любувався ним. А навіть тепер, працюючи тут у Ню Йорку, при кождій зустрічі мило й дуже щиро згадує ті хвилі, які перебув в Українськім Павільоні, серед своїх земляків і в українській атмосфері.

Питати сьогодні, хто не Архипенко, чи він наш? — уважаю абсурдом. Він наш і остається нашим. Тільки не у вузьким розумінню, бо Архипенко не той ґеніяльний артист, який шукає всюди тільки одного, — а то краси. І є він до цього загально людським. І таким повинен остатися. Затім нікому іншому, лиш Україні припаде та слава, що її нарід видав такого ґеніяльного артиста.

Вічний бунтар.

Коли мені довелося перший раз оглядати твори Архипенка, то я теж здвигав раменами, як сотки і тисячі інших, що мали вже деяке поняття про штуку, що вже бачили на

Архипенко при різьбленню погруддя сенатора Мек Кормика.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

КЛІВЛЕНД, О.

Свято Української Державности.

Дня 12. листопада відбулося Свято Української Державности. Заповіджений похід не відбувся. Але зате на концерті Українська Галя Народного Дому була завалена учасниками Свята так, що годі було їх всіх примістити.

Предсідник Комітету Свята, адвокат О. Е. Малицький, виголосив вступне слово, згадуючи за День Першого Листопада 1918 року, коли то у Львові перший раз по 577 роках замаяв український синьо-жовтий прапор і коли то повстала українська армія, а на Західній Україні обняв владу Український Уряд. Хоч по 9 місяцях істнування Української Републики вороги відобрали Галичину і запанували на нашій землі, то всеж таки Свято Першого Листопада, котре обходимо вже 15 рік, пригадує нам нашу Українську Державу і додає нам віри, що ще повториться другий перший листопад і повстане вільна, незалежна і нероздільна Українська Держава

По вступнім слові наступила дальша часть програми, а именно: хор „Боян", під проводом п. А. Когута, відспівав „Далека Ти" і „Стар Спенґлед Беннер" і кілька інших дібраних українських пісень. Хор співав знаменито, а оплескам не було кінця. Українська Національна Музика, під проводом п. Василя Леська, відіграла кілька гарно оброблених кусників на українські теми, а в другій части таж молодеча музика відограма вязанку українських пісень. Грала дуже добре, то й не диво, що зібрані не могли натішитись тим виступом наших дітей. Декламацію „Смерть Стрільця" віддеклямував виразно і енерґійно п. С. Когут, а таксамо досконало віддеклямував п. Лазута деклямацію „Стрілецькі спомини".

По деклямаціях наступив головний реферат запрошеного д-ра Луки Мишуги. Бесідник згадав у своїй двогодинній промові давні часи на Україні, Гетьманщину й часи козацьких повстань, а далі за пролиту нашу кров за Москву і Відень. Потім зупинився довше на останнім визвольнім зриві, на Першім Листопаді, й на тих причинах, які завалили нашу державність.

Дальше п. Іван Т. Білінський виголосив добре обдуманий реферат англійською мовою, пояснюючи наші визвольні змагання.

Полковник п. Шаповал з Шікаґо заявив у короткій бесіді, що коли хочемо мати українську державу, то мусимо до цього бути приготовані, мусимо мати міліони війська, гармати та інші потрібні до війни знаряди, а передовсім мусимо бути готові й життя віддати за свою державу.

Всі три бесідники говорили так переконуючо, що зібрані лапали кожде слово і по скінченню промов нагороджували їх нестримними оплесками.

Пяністка, панна Оля Теодорівна, молода студентка Клівлендського Інституту Музичного, відограла „Українську шумку", В. А. Присовського, „Ой видно село" Я. Ярославенка й Вальс — Шопена. Грала дуже артистично, тож зібрані не жалували оплесків.

Вкінці виступив хор „Бандурист" під проводом п. А. Станґритчука і відспівав кілька вибраних українських пісень, за що зібрані нагородили хор гучними оплесками.

Свято закінчено відспіванням „Ще не вмерла Україна". -- Загальний дохід зі Свята, по оплаченню розходів, приніс $180, котрі ухвалено вислати до краю на народні цілі через Обєднання.

За Комітет Злучених Організацій в Клівленд, О.:

Стефан Г. Палівода, секр.

—o—

ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ.

Жіноцтво при праці й жертвенности.

Дня 10. грудня відбулися збори жіночого відділу Українського Демократичного Клюбу в Джерзі Сіти, який є теж відділом Союза Українок. По обговоренню справ, звязаних з діяльністю товариства, рішено розділити дохід з маскового балю, який відбувся 25. листопада. Призначено $20 на видання творів композитора Михайла Гайворонського, а по $10 призначено на допомогу інвалідам і Рідній Школі в старім краю. Крім того призначено $25 на малювання місцевої церкви, а $10 на закупно твору артиста Архипенка для Національного Музею у Львові.

Стверджено, що як уряд так і члениці Українського Жіночого Клюбу працюють згідно й совісно й тому Клюб розвивається гарно.

Заходами Клюбу буде влаштована по Різдвяних Святах вистава експонатів Союза Українок, себто вистава тих експонатів, які були виставлені на Світовій Виставі в Шікаґо Про це буде оголошення в „Свободі".

З Клюбу вислано теж листи і брошури до сенаторів і конґресменів стейту Ню Джерзі в справі голоду на Великій Україні.

Анастасія Ваґнер, предс.

—o—

МЕНВІЛ, Р. АЙ.

Враження з народнього свята.

Наша іміґрація таки поступає вперед і стає з кождим роком свідомішою і культурнішою. Вона гуртується чимраз більше і дбає про те, щоби залишити по собі трівкий слід. Це я завввжив теж і в Менвіл, куди поїхав на посвячення Українського Народного Дому. Місцевість невелика. Є там усього 55 українських родин. А мають гарну церкву, а тепер, підчас депресії, ще й побудували гарний Народний Дім.

Прибув я заравя, щоби побачити похід. І не пожалував того. Бо бачив гарний похід і прислухувався, як приґравала наша банда з Вунсакет, і бачив дівчата, що пишалися мов у городі квіти, та хлопців у народніх строях. Ці останні це молодь, співаки з Провіденс.

Коли ми наближились до Народного Дому, вийшов один з комітетових і притав нас. Ввійшли до будинку, а там відбувається посвячення, якого довершив о. Королишин, виголосивши при тім відповідну промову.

Потім зачинається святочна програма. Запрошують на почесне місце діяльніших громадян з Менвіл, Вунсакет, Провіденс, Сентрал Фолс, Кромптон. Хор, під дірiґентурою о. Королишина, співає „Боже великий", а потім народні пісні, які публика оплескує дуже сердечно.

Головний предсідник У. Н. Союза, М. Мурашко, виголошує одногодинну промову. Говорить щиро й горячо, що аж мило слухати. А звертається найбільше до молоді, зазначуючи, що старше покоління намагається тепер втягнути її в українське життя, щоби вона згодом могла спокійно перебрати у свої руки ввесь провід.

Підчас павзи оглядали ми гарний дім, якого позавидували би менвільським Українцям і інші громади.

Вертаюсь до галі. Слухаю ще одної промови, а потім молодих соловіїв, школярів з Провіденс, які співали під проводом о. Королишина. Та найбільше враження викликала мала, чотиролітня дівчинка, донечка громадян Надорожних.

Зголосилися ще три бесідники: з Вунсакет, Кромптон і Провіденс,, але вони не мали нагоди внести заколоту, як це було у їх програмі, бо опинилися поза галею в дуже скорому часі. Вже по тім пізнати, що менвільська громада свідома; знає, як поводитися з киринниками і прислужниками наших гнобителів.

Тепер тільки побажатиб громаді, щоби Народний Дім став осередком просвіти й обєднання громади до дальшої щирої праці.

Гість.

—o—

ВІЛМІНҐТОН, ДЕЛ.

Посвячення У. Н. Дому.

День 26. листопада остането ся на довго в памяти Українців в Вілмінґтон і околиці. Того дня відбулось отворення Українського Народного Дому, який громада побудувала цього літа. Свідома частина ґромадян, не зважаючи на невідрадні обставини, які тепер кождий з нас переживає, приступила до будови надзвичайно гарної форми дому, і перебрала тої неділі цей дім у своє уживання і посідання. Зприводу посвячення відправлено богослуження, в якім взяли участь і проповідали о. Григорій Климович і о. Іван Палій. На святі бачив я святочний настрій і здвиг народу. Погода сприяла цілий день. Вже від раннього ранку прибували гості з Честер, Фініксфіл і Филаделфії. Всіх присутних було понад 600 осіб. Також можна було бачити молодих хлопців і дівчат, повбираних у народні строї. Ключ від Дому продано гром. Петрови Сасови за $111.00, а також переведено підписи присутних на святі гостей, разом з іменами жертводавців в пропамятній книзі. При кінци Служби Божої відправлено панахиду за Героїв-Борців, і за тих нещасних наших братів і сестер, що померли страшною голодовою смертю на Великій Україні. Яких 600 осіб молились разом за спокій душ тих, що впали в слушній боротьбі за волю України і просили Всемилостивого Господа, щоб приняв ті великі жертви, зложені нашим народом, та щоб за них подав Українському Народови силу і бодрість до дальшої боротьби за свою державність.

В часі панахиди зібрано $10 на визвольну боротьбу. Ті гроші переслано через Обеднання для УВО. Підчас Служби Божої співав місцевий хор під проводом п. Григорія Косовського. По богослуженню відбувся спільний обід. Тут можна було бачити щирість і жертвенність та гостинність цеї громади. Столи аж угиналися від ріжнородних страв. За цей обід належиться щира подяка місцевому сестрицтву, що не жалувало свого труду на уладження такого величавого обіду. В часі обіду промовляли згадані священики і заохочували нарід до єдности і любови. Велика і простора галя була переповнена по береги, що многі мусіли чекати, аж поки їм не зробиться місце.

По обіді відбувся концерт. Предсідник п. Чорній повитав усіх присутних і переповів вкоротці історію громади і її розвиток за останніх пару літ, взиваючи до праці для добра України.

В програму концерту входили ось такі точки: діточа орхестра; хорові пісні як: Тихо, тихо; Темна нічка; Реве та стогне; Ой летіла горлиця; Стелися, барвінку; Дума про Мороза; Ой вербо; Ой видно село. Були також деклямації панни Евгенії Дмитрик і виступ танцюристів зі школи Авраменка під кермою п. Лаврика.

Сольо на пяні відограла панна Букая, а тріо панна Ольга, Михайло і Дмитро Косовські. Хором і орхестрою управляв о. Гр. Климович.

Все те випало дуже гарно, всі присутні були виконаною програмою одушевлені.

Підчас концерту бажання і желання зложили: честерська громада в сумі $25; Союз Українок з Честер сумою $10.

Нехай це свято буде подякою всім тим, що доложили старань до збудовання цеї народньої святині, чи помагали своїми тяжко запрацьованими грішми до здвигнення цього дому.

Гість.

З МУЗИКИ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Концерт Орхестри Гайворонського.

В неділю, 10-го грудня ц. р., відбувся в Українськмі Народнім Домі в Ню Йорку концерт Смичкової Орхестри і Мандоліново-скрипкового гуртка М. Гайворонського.

В програму крім орхестрових продукцій увійшли також скрипкові соля пп. Емілії Кузів, Лесі Зиблікевич і Ст. Терпеливого. Орхестрою дириґував М. Гайворонський і його два молоді асистенти: Оля Менчук і Ст. Марусевич. Акомпаніювали пп. Юстина Ґеба, Ярослава Сполітакевич і Мик. Стембер.

Програма концерту була зложена з творів Ф. Шуберта, М. Лисенка і М. Гайворонського. Загальний настрій — підйом. Виконання солідне і тепле. Публики багато.

Другу частину вечора виповнила театральна вистава оперетки І. Нагорянського „Ох, не люби двох". Дано її заходом 11. відділу ОДВУ. Співами дириґував і виставу вів М. Скоробогач.

ріжних виставах і в ріжних музеях твори великих мистців світа. Та я скоро прийшов до переконання, що пізнати й відчути Архипенка, це замало прийти на виставу і споглянути на його твори. Це надто скомплікована творчість, надто ріжноманітна, щоби можна було при тій великій ріжнородности прийти до якогось висновку й пізнати тайну творчости Архипенка.

Я відчув, що тут годі покликуватися на змагання творчости якоїсь мистецької школи, якогось напрямку, чи якихось мистців. І розумів, чому це так звязують імя Архипенка з творцем теорії про релятивність, з Айнштайном. Бо коли є так мало людей, що хоч трохи розуміють теорію Айнштайна, то й не диво, що мало є людей, навіть фахових мистецьких критиків, котрі як слід відчувалиб і розумілиб творчий дух Архипенка.

Крім того не можна забувати, що хоч Архипенко збудував собі вже своєю творчістю вічний памятник в історії штуки і буде записаний на вічні віки як ґеніяльний творець, він ще далекий від того, щоби сам здав собі справу з того куди він прямує, куди покотиться його дух, і яка буде його дальша творчість.

В Архипенка далі все ферментує. Він далі остався вульканом. Тепер він немовби трохи притих, але кождої хвилі може знову вибухнути. А нова лява може навіть залляти всю його дотеперішню творчість і на її місце поставити щось зовсім нове. Вистарчить посидіти в студії Архипенка в Ню Йорку і поговорити з ним, щоби переконатися, що цей ґеніяльний артист із себе не задоволений. Попри всі цінні враження, яких він набрався в Америці, його вандрівний і вічно шукаючий чогось нового дух не знаходить тут властивого задоволення. Бо коли мова про штуку, Архипенко надзвичайно суворий у своїх вимогах, а комерційний дух, який тут опановує навіть штуку, є чужий Архипенкови. З цього не важко додуматися, що Архипенко опинився на роздоріжу. Його тут часто не розуміють, тому, що він не комерсант і не людина реклями, а визнавець чистої штуки, краси і думки. А про це добре знати, коли оглядаємо твори Архипенка.

До почувань і розуму.

Як глядіти на твори Архипенка? У першу чергу треба вдуматися в його творчість, щоби його відчути, а потім доперва добачити дійсний образ того, що є нераз начеркнене тільки звичайною лінією Бо це Архипенко, коли бачите порожню там, де, здавалося би, треба було її виповнити. І це творчість Архипенка, коли бачимо твори без рук, голови чи ніг там, де можливо звичайний розсудок вимагав би, щоби вони там були. Бо твір Архипенка це не живе тіло, а уява ґенія, яку треба відгадати. Він знає, що творить. Він у своїй уяві бачить ясно образ задуманого твору. Він вплітає в глину, мармор чи метал і свою фільософічну думку. Тому так тяжко розуміти його творчість та її відчути. Бо треба напружити добре мозок і нерви, щоби перенестися в душу великого артиста й зрозуміти його думку та відчути його почування, передані в його творчости. Хто нездібний до цього, ніколи Архипенка не відчує і не зрозуміє. Бо він не фотоґраф. Він не той, що копіює. Це той різьбар, маляр чи рисівник, який слідить за рухом, за виявом енерґії, щоби це потім переробити в живу форму при помочі долота чи кисти. І тут ніхто не є його взірцем і ніхто йому не імпонує до такої міри, щоби він його копіював. Навіть сама природа не здібна наклонити його до цього. Архипенко творить самостійно, почувачи себе царем на полі штуки.

І тому не диво, що він такий абстрактний, що в нього завжди в уяві лінія і простір. Це він вглиблюється в той абстрактний світ саме тому, що природнім шляхом неможливо йому знайти таких способів якими можна би віддати найбільші тонкости руху-енерґії себто життя і думки.

Архипентура.

Для Архипенка не істнує ніяка теорія штуки, а тільки кра-

Погруддя Чарлза Гюза, бувшого секретаря стейту, роботи О. Архипенка.

са і життя. Артистичний твір в Архипенка це головно емоціональна маніфестація ґенія, а не процес розумування. Енерґія — це життя, а рух — це вияв енерґії. Роздумування над тим, щоби віддати це життя-рух у штуці, довели Архипенка до його винаходу — машини, відомої під іменем „Архипентура". Це вища форма штуки, бо вона віддає енерґію. Це „живе малярство". Ми бачимо на образі дійсний, живий рух, який тому, що живий, є кращою маніфестацією тої особи, яку віддає.

Архипентура не є звязана часом і простором, до тої міри, як статичне малярство. Тим чином вона може віддати краще характер, виховання, думку, бажання й інтеліґенцію людини, чи звіряти. Вона навіть „малює час", бож рух є теж обнятий часом.

Все те, як бачимо з тої короткої згадки, річи нові й нелегкі до зрозуміння, а не то до виконання.

Понад 10 років працює над тим наш артист, але покищо незадоволений з того ґеніяльного винаходу, який потребує ще удосконалення. Та в тім часі, коли Архипенко мучиться над його удосконаленням, саму ідею Архипенка вже практично використовують віддавна на Бродвею в Ню Йорку, при величезних ріжнокольорових оголошеннях, де, як відомо, теж віддають рух.

Та сам Архипенко уже нераз відкидав оферти на вжиття його винаходу для реклями, бо вважав свій винахід недосконалим.

"МÂ".

Останній рік зазначився в творчости Архипенка тим, що в нім зявилися, як каже Inez Cunningham, найінтересніші різьби, які колинебудь вийшли зпід руки артиста. Його містицизм та ґльорифікація жінки дійшли свого вершка в трох його різьбах, названих: "Mâ-Meditation", "Mâ-Distributing Power", і "Mâ-Apparition".

Одна з них, "Mâ-Meditation", має бути вислана до Національного Музею у Львові. Її вважає критик C. J. Bulliet найкращою з усіх трох різьб.

А коли звичайний чоловік оглядає ті архитвори Архипенка, то хіба треба піти за критиком з "Blooklyn Eagle" і заявити: „З критичного боку не можна сказати про скульптуру Архипенка нічого іншого як це, що вона чудова". А позатим дамо слово самому Архипенкови для пояснення цих найважніших творів (бо про інші є томи ріжних критик і студій).

Поетичне оповідання Архипенка звучить (у перекладі з англійської мови) так:

В одному великому місті зявилася жінка — висока, струнка, широкоплеча. Своєю красою чарувала всіх. Бо хто на неї раз споглянув, не забував її ніколи. Називалася вона: „Mâ".

Прийшла до винахідника.

Як обмінялись обидвоє поглядами, зродилася в одну мить така сила, якої людським істотам не одоліти.

Спитала: „Та чому ти сумуєш?"

„Бо те, що люблю, померло", відповів, „а моє серце й мої думки — як та надвоє розкраяна куля".

Відповіла: „Mâ вернеться назад до тебе. Тоді серце й думка зіллються в одно й ти знову почуватимешся щасливим".

„Вірю в те... і жду на тебе... Mâ!"

Світив місяць на небі, як вона вернулась.

Вхопила дві розділені частини кулі... і пробувала їх злучити.

Та винахідника вже там не було, й цілість кулі була розбита назавжди... простором.

Простір — символ безконечности.

Пустка — перемінена в божеську силу..., безмежною любовю і терпінням.

Та смерть сильніша від любови, бо вона нищить...

Але любов сильніша від життя, бо творить.

Час минав.

І знову зявилася Mâ в місті. Любов так її переродила, що вона стала тепер надлюдською.

Навчала людей; а чим більше відкривала їм тайни, тим більше знала. Чим більше навчала, тим більше ставала чутливою, гарною і мудрою.

Виявляла тайни мистецтва й науки, помагала визнаватися в замотаних проблємах, піддержувала безсмертність ґенія, нищила в герою ляк перед смертю, допомагала, творити і розвивати життя, вказувала щастя тим, що терпіли від любови.

Mâ знає і відчуває безконечність і вічність, одно й друге, бо сама є їх частиною.

І нема в Mâ ніякого обмеження її інстинкту й інтуїції.

Її мудрість передбачає все, що має статися.

(Кінець буде).

ПРОЦЕС ЗА ВБИВСТВО ГОЛУВКА

(За краєвою українською пресою).

(35)

ОДИНАЦЯТИЙ ДЕНЬ РОЗПРАВИ.

Сьогоднішна розправа була присвячена в цілости відчитуванні актів.

Лавки для публики зовсім пусті, зате лави журналістів не тільки не опустіли, але збільшилися одним справоздавцем, послом ББ, Мацковичем з Вильна.

Акти, які відчитують, відносяться до секції над тілом Голувка, опису вілլі. Дальше відчитують нелегальну комуністичну літературу, яка має доказати вплив комуністів на низи ОУН, статтю з „Українського Голосу" про погляди Голувка і т. д.

М. і. відчитано цікавий комунікат проводу ОУН, в якому говориться, що Голувко завжди багато говорив і обіцював, але тільки на те, щоби зеднати прихильність Українців до Польщі.

Дальше відчитано письма польського міністерства внутрішніх справ про саботажі в 1930 р., реляції воєвідських урядів у Львові і в Станиславові, та протоколи, списувані суддею Скаржинським. Не поминено і звіту колишнього референта пацифікаційних жалоб при Лізі Націй — Японця Сато, при чому відчитано відповідь польського міністерства заграничних справ.

Дальше відчитано протокол зізнань пок. Василя Біласа і Дмитра Данилишина та реляцію про вбивство Мицикома Бережницького. Реляції про Східні Торги і так звані „внутрішні виводи" у тій справі відносилися головно до особи Сеника.

Відчитано теж статтю зі „Сурми" п. н. „Про конфідентів і провокаторів", реляцію про поїздку Стефанишина до Совітів та ріжні реляції, що відносяться до особи Гнатова, м. і. те, що Гнатів був засуджений на 2 роки тюрми за співчасть в убивстві поліційного агента Пільха.

Більшу увагу викликали відчитані статті з „Фоссіше Цайтунг", в яких говориться про те, що Голувка спрятали на спілку Івахів і Барановський.

ДВАНАЦЯТИЙ ДЕНЬ РОЗПРАВИ.

Сьогоднішна розправа розпочалася дальшим відчитуванням актів. З уваги на те, що має промовляти прокуратор, лавки для публики переповнені цікавими. Між журналістами новий член, начальний редактор варшавського „Курієра Поранного", Стшічинський.

Велике враження серед присутних викликала заява рідні Барановського, якою вона відрікається свойого сина, поміщена в „Нашому Кличі".

Між відчитаними актами знаходиться „Декальоґ українського націоналіста", який звучить:

„Я дух одвічної стихії, що зберіг тебе від шатанської потопи і поставив на грані двох світів творити нове життя.

1. Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за Неї.

2. Не позволиш нікому плямити нашої слави і чести.

3. Памятай про великі дні наших виз вольних змагань.

4. Будь гордий з того, що ти є спакоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба.

5. Пімсти смерть великих лицарів.

6. Про справу не говори з тим, з ким можна — але з тим, з ким треба.

7. Не завагайся сповнити найбільший злочин, коли того буде вимагати добро Справи.

8. Ненавистю і підступом прийматимеш ворогів твоєї Нації.

9. Ні просьби, ні тортури, ні смерть не приневолять тебе зрадити тайни.

10. Змагатимеш до поширення простору, багатства і слави України шляхом поневолення чужинців.

Дальше відчитано реляцію мін. внутр. справ, в якій згадується про поїздку ред. Паліїва, про співробітників журналу Коновальця „Незалежність", та про впливи комуністів на низи ОУН.

Дальше відчитано з „Сурми" статтю про експропріяційні замахи.

Внесок прокуратора.

Прокуратор ставить внесок, щоби питання відносно вини підсудних в справі співучасти в убивстві Голувка поставити згідно з австрійським карним кодексам, а саме § 5. 134, 135. III, 137. 2. уступ, то є поміч у виконанні засадничого вбивства. Свій внесок мотивує тим, що коли йде про дальшу участь у вбивстві, то австрійський закон є лагіднійший.

В годині 11-тій зарядив председник одногодинну перерву.

5 питань до суддів присяглих.

В год. 12.45 предсідник замкнув доказове поступовання і відчитав пять питань, які трибунал поставив присяглим суддям.

Два перші питання відносяться до підс. Бунія. В першому питанні говориться про дальшу співчасть Бунія у вбивстві Голувка, — в другому про приналежність Бунія до ОУН.

Трете питання відноситься до Мотики і говорить про його дальшу співчасть в убивстві Голувка.

Четверте питання говорить про дальшу співчасть в убивстві Барановського, а пяте про приналежність Барановського до ОУН.

Питання перше, трете й четверте йдуть у напрямі § 5, 134, 135 III. і 137 II. уступ австрійського карного кодексу. Питання друге і пяте йдуть у напрямі арт. 97. польськогс карного кодексу.

Після відчитання питань адв. Барановського, д-р Крайценавер, просить, щоби відносно його клієнта трибунал поставив ще два питання: одно евентуальне й друге додаткове. Евентуальне — в тому напрямі, що Барановський через продання револьвера ч. 109.603 утруднив слідчій владі, яка шукала вбивників Голувка, викриття вбивників, а той револьвер міг без сумніву для викриття справників допомогти — чим поповнив злочин з § 214. австр. карного кодексу. Додаткове питання говорить про те, що Роман Барановський, передавчи через Криська револьвер Гнатову, робив це без свідомости наслідків того вчинку, через що виключається його злий намір (§ 2. австр. карн. код.)

(Далі буде).

ЯК РАБЕЛЕ ПОДОРОЖУВАВ БЕЗ ГРОШЕЙ.

На мандрівці тратимо іноді тричі більше грошей, ніж ми думали, коли вибиралися в подорож. Таке трапилось і французькому лікареви, гумористичному письменникови Рабеле (авторови світової слави повісти „Гаргантуа та Пантаґруель").

Раз на мандрівці не вистарчило грошей. Коли дістався до Ліону, не міг уже заплатити рахунку в гостинниці і подорожувати далі до Парижа. У розмові з міськими лікарями представився як лікар і ніби не хотячи згадав, що везе з собою з Італії таку страшну отрую, якої навіть найменша скількість вистарчила би, щоб отруїти цілу родину короля Франца І. Та зараз же просив лікарів, щоби все це осталося між ними. Лікарі обіцяли йому, що не зрадять того нікому.

Та коли лише Рабеле відійшов, повідомили про нього владу, як про злочинця. Рабеле арештували та на державний кошт відставили до Парижа. Коли його привели перед короля, що був для нього дуже прихильний, щоби судив його, Рабеле щиро признався королеви, що не мав іншого способу, якби то в клопоті дістатися до Парижа.

Король розсміявся з такого підступу Рабеле та з утіхи задержав його на вечері, ще й дав йому грошей.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ВІСТИ З СІЧОВОГО БАЗАРУ „СУРМА"

103 АВЕНЮ А, НЮ ЙОРК.

Хоч в Сурмі є повний склад комбінацій, то є радія з фоноґрафом разом, то ще мусіли взяти цілу лінію модерних радій. Великий попит, а спеціяльно між молодіжю, за модерними радіями, гарний мебель, притягаючий для ока. Того тижня в Свободі буде поміщений цілий ряд тих модерних радій. Можливо, що хтось хотів би своє старе радіо заміняти, або можливо взяти для себе або для когось як святочний дарунок, то це можна зробити в Сурмі, нащо ходити по чужих, коли те можна дістати у свого.

Між іншим, то в Сурмі знову того року можна набути свіжий олій. Сіманий олій з квашеною капустою або розтертим чесником більше дасть енергії ніж найновіший „кактейл" і багато танше коштує.

Найтанша і найздоровша пожива це пшениця. Всі знають як робиться українська кутя. Ніхто від куті ще не хорував, хоч не можна це сказати про жадне мясо. Можливо, що Різдво тому здоровше переходить чим Великдень, що люде їдять цілу пшеницю і це добре помагає травити і чистить жолудок. Лише дивно, чому в звичку української поживи не війде кутя що дня навіть, кутя з медом замісць пироги. Цеж здоровше, менше роботи і за одного цента без жадного труду особа наїсться. Пшеницю вже розколену на четверо, можна дістати в склепі. 4 фунти за 25 цнт. Варити її як овтміл, вистарчить на цілий тиждень для цілої фамілії з 4-ох або 5-ох осіб. Мід можна набути в Сурмі, спроваджений від українського практичного пасічника. Пшеницю можна купити в більшій ґросерни, питайте за „крек віт".

Також з нагоди свят пригадується, що в Сурмі є українські цукорки Фортуна Нова зі Львова. Пачка 50 цнт. Двацять пять цукорків в одній пачці, кождий санітарно обвинений, носить образок якогось визначнішого Українця, солодить і скріпляє тіло, і дотого вчить рідної історії. Тому і називаються ці цукорки „СОЛОДКА УКРАЇНА". Пачка 50 цнт. (Огол.)

Пяний король.

Македонський король Филип був справедливий суддя. Але раз судив когось, будучи в підпитім стані, і, не розібравши добре справи, засудив його на смерть.

— Суд несправедливий і тому я роблю відклик! — каже засуджений.

— До когож ти будеш відкликатися проти королівського суду? — питає король — таж я є найвищий суд!

— Від пяного короля відкличуся до тверезого короля! — сказав засуджений.

На другий день казав тверезий король увільнити засудженого.

ТАРЗАН І ЛЮДОЇДИ.

7

Міранда покрутив кілька разів старим ключем у замку, заки нарешті замок отворився. „Дістань мені зброю," він шепнув, і Угга відійшла в темну вулицю. Еспанець знав, що вона була застрашена і послухає його приказів. Вона скоро вернулась, несучи сагайдак і стріли, лук і добрий ніж. „Тепер веди мене до брами", він приказав. Повзучи поза хати, вони попрямували до виходу з села.

Угга була немало здивована, коли Міранда не вмів отворити брами села. Їй здавалося, що річи чорти все знають. Вона показала йому, як вийти. За брамою була ріка, а далі густий ліс, темний і страшний. Міранду наповнив дивний ляк. Угга відступила від нього. Нагло він схопив її за руку. „Ходи", він сказав, „і дістань свою нагороду". Дівчина кинулася геть від нього. „Пусти мене!" — вона крикнула, „я боюся".

Але Міранда теж боявся і він рішив уже, що краще мати дівчину за товариство, ніж не мати в джунглях ніякого товариства. Угга пробувала визволитися сльозами, борикаючися, як мале львиня. Вона крикнула була за поміччю, але Міранда накрив їй рот рукою. Він підняв її тіло та пігнав з нею в ліс. Угга, віруючи, що вона впала в руки річного чорта, що вдавав Тарзана, вважала себе пропащою.

Того самого ранку кілька днів дороги від села Обібі на веранду африканського дому лорда Ґрейстока вийшли два сильні мужчини. Оба були одіті в хакі, один мав шолом летуна й окуляри. Він усміхався, слухаючи слів другого. „Не журися, Кораку", говорив старший. „Я обіцяю тобі, що це буде моя остання подорож самотою. Ти, як добрий учитель, повинен мати довіря до мене, як до летуна. Тиж знаєш, що я вмію добре кермувати літаком".